

jelenése után és utóbb még inkább, a potlékok, a magyarázatok, a kiegészítő, majd megerősítő, majd helyreigazító adatok egész raját fogja szárnyra kelteni nemcsak az etymonok körül, hanem a nyelvtörténet terén is.*

E rövid ismertetést azzal a kívánsággal végzem, hogy a vállvetett munkát, a mit Gombocz és Melich oly fényes sikerrel indítottak most meg, teljes dicsőséggel be is fejezhessék.

SZILY KÁLMÁN.

Keresztneveinkről.**

c) *Képzés*. A becézgetést képzés útján fejezzük ki a leg többször. Ha azt mondom: *Lukácska* (lásd OklSz., 1449-ből), *Jánoska* (1613-ból OklSz. és GYARMATHI, Okosk. tanító m. nyelvmest. I, 61), *Péterke* (alakv. *Pétirke*, *Pétörke*, első adat 1277-ből, OklSz.), *Sándorka*, *Ágostonka* stb. (I. VERSEGHY, Analyticae inst. ling. Hung. Synt. I. 81—83), akkor ez esetekben a keresztnevet egyszerűen tovább képeztük. Hasonló esetek: *Ádánd* (alakv. *Ádányd* hn. Somogy m., az *Ádám*ból *-d* kicsinyítő képzővel, vö. KR., CSÁNKI II, 585), *Ábránk* (kn., illetőleg szn. *Ábrám* : *Ábrahám*ból *-k* kicsinyítő képzővel, I. KUBINYI, Nomencl.), *Lack* (írva *Lachk*, *Lack*, KOVÁCS, Ind., kicsinyítés *László*, *Láczlóból* I. OklSz.; a *-ck* eredetibb *-szk*-ből való is lehet, vö. *Lászk* $\approx$ *Laszk*, írva *Lazk*, KOVÁCS, Ind.), stb. Általában azonban az a rendes eset a becézgetésnél, hogy a személynév, illetőleg keresztnév meg is rövidül, meg képzőt is ragasztunk hozzá. Ime néhány példa a sok közül: *Orsika* (1544-ből OklSz. = Orsolya), *Petke* (1240 tájáról OklSz. = Péter), *Pető* (1258-ból OklSz. = Péter), *Zsiga* (1591-ből OklSz. = Zsigmond) stb. — A legnagyobb változatosságot már most a képzéssel és rövidüléssel együtt járó becézgető mód nyújtja.

A becézgetésnek fent vázolt módjai a magyarban nem idegen hatás alatt keletkeztek, mint SZILASI S utána SIMONYI gondolta. Hogy mármost a lat. *-us* végű keresztneveknek a magyarba való átkerülése módját megfejtjük, szükségünk van a magyar becézgető képzőknek történeti alapon való vázlatos be-

* Folyóiratunk a jövő füzetétől kezdve új rovatot nyit „Adalékok a Magyar Etymologiai Szótárhoz“ címmel. Fölkérjük olvasóinkat, szíveskedjenek helytálló adalékaikat hozzánk küldeni, hogy azok, lehetőleg egy helyen összegyűjtve, lássanak napvilágot. Sz. K.

** Az első közleményt I. MNy. 10 : 97.

mutatására. Csak vázlatot fogunk nyújtani, de így is kiderül, hogy e képzők legeslegnagyobb része idegen nem is lehet, nem-hogy — tótok volnának, mint SIMONYI a TMNy.-ban hirdeti. Mint-hogy nem akarok részletesen írni, azért egy-egy képzőnél nem fogom bonczolgatni, miért helytelen szláv vagy magyar szempontból SIMONYI-nak egy-egy tótnak, szlávnak vagy németnek tartott képzőről való nézete.

A magyar köznevek, kereszt- és személynevek kicsinyítésénél a következő képzők vannak:

A) *Egyszerű képzők.*

1. *-k*, régi magy. *-kü* $\sim$ *ku* $\leftarrow$ **-ki*. Van a magyarban egy deverbális (vö. *títok*, *burok*, *véték*, *éték*, *ítok* BUDENZ, UGAL. 225, SZINNYEI NyH⁴. 82) és egy denominális (vö. *farok fészék*, *török*, *torok*, *lélék*; *fék* vö. BUDENZ, UGAL. 248, TMNy. 542, SZINNYEI, NyH⁴. 86) *-ok*, *-ék* képző, melynek a ragozásban *-kö* $\sim$ *-kő*. *-ko* a teljesebb és eredetibb alakja. Ez a képző egy és ugyanaz a képző, s nem más, mint a finnugor **k* diminutivképző (l. KSzemle XIV. 27). Ezt a képzőt már most megtaláljuk a személy- és keresztnevekben is. A mai *Györök* (hn., Somogy m., Zala m., l. CSÁNKI II. 610, III. 57), *Györk* (hn. Pest m., Heves m., l. CSÁNKI I. 28, 62) régibb magyar *Gyürk* keresztnévből való, ez a *Gyürk* keresztnév elő is fordul pl. a Vár. reg.-ban (vö. írva *Gyurc*, 170, 291. §§-ban, *Gurc* 47. §). A név a *György* kicsinyített, becézgető alakja. Ki tudjuk már most mutatni, hogy a kicsinyített keresztnév még régibb magyar alakja *Gyürkü*. Ebben a hangalakban találjuk e keresztnévet Güdén 1079—80. évi oklevelében (vö. az oklevélben írva így: „*Gurcu strigonensis comes*“). Hasonló kicsinyített tulajdonnevek: 1055-ből: ad lacum *turku* olv. *Türkü* (ma *Török*, *Török* puszta Somogy megyében, Nyk. XXV. 145, XXXIV. 399.), *Petcu*, *Petku*, olv. *Petkü*, később *Petk*, *Petch* olv. *Pe(é)tk* férfinév, l. Kovács, Ind., kicsinyítés *Péter*ből | *Jancu* férfinév Vár. reg. olv. *Ja(á)нку*. Idevalók: *Ábránk* (*Ábrahám*ból, l. EtSzót.), *Benk* (*Benedek*ből OklSz.), *Jovánk*, *Johánk* (*Johán*esből l. Vár. reg. *Jouanc*, *Johanc*), *Lack* (*László*, *Lácló*ból, l. fentebb) stb., stb.

Hogy e kicsinyítő magy. képzőnek eredeti alakja *-kü* $\sim$ *-ku*, ezt az ilyen belőle tovább képzett kicsinyítések is bizonyítják: *Lökös* (*-kü* $\leftarrow$ *-kö* + *s*-sel kicsinyített alak *Lörincz*ből, l. KARÁCSONYI, MNy. I. 183), *Surkud* (vö. Vár. reg. 344. *Matthęus de Surcud* hn., nyilván *Sarkad*, vö. CSÁNKI I. 419, 621, II. 639 és Anon.

surcusar: Soroksár, I. NyF. XV. 24), *Forkud* > *Forkod* (szn., I. OklSz. *fark* alatt). Ez a megállapításunk is teljesen összhangban van azzal, a mit a *torok*-féle szavakról tudunk; itt is *-kü* ~ *-ku* a teljesebb alak (vö. HB. *turchucat* olv. *turkukat*, vö. NyF. XV. 85). A *-kü* ~ *-ku* régibb *-*ki* ~ *-ku*-ra megy vissza s ez ismét egy közös *-*ki*-re. Az *i* tövégi magánhangzó, melyre vö. a *-d* ~ *-di*-nél mondandókat.

2. *-d*, régibb magy. *-dü* ~ *du*, még régibb *-di*. Ez a képző van az *apród*, *rövid*, *hatodik*-féle képzésekben (I. BUDENZ, UGAL. 252, 253, TMNy. 554, 584, SZINNYEI, NyH⁴. 88). A *-d* képző a régi nyelvben, személy- és helynevekben rendkívül gyakori. Hogy a *-d* kicsinyítő képző mennyire élő képző volt a régi nyelvben, legjobban bizonyítja ANONYMUS meg KÉZAI krónikája. ANONYMUS műve 18. §-ában azt mondja, hogy *Borsu* ~ *Bors* úr a Boldva mellett várat építtetett, „quod vocatum est a populo illo *Borsod*, eo quod parvum fuerit“. KÉZAI műve 32. §-ában *Szegszárd* (*Seceg Zard*) nevét magyarázza, s azt mondja, hogy Béla király után nevezték: „Hic enim caluus erat et colore brunus, propter quod suum monasterium diminutiue sicut erat ipse corpore dispositus, sic vocari iussit“. A keresztnevek terén is kimutatható ez a *-d* kicsinyítő képző, ilyenek: *Páld* (hn. Pozsony m., Hont m., *Páld* keresztnévből), *Jánd* ~ *Istvánd* (hn. Somogy m. Zala m., I. CSÁNKI II. 614, III. 63) *Péterd*, *Peterd* (hn. Bihar, Bereg, Veszprém, Torda m., I. CSÁNKI I. 620, II. 516, V. 725, a veszprémmegyeit *Péterfalvának* is hitták, I. CSÁNKI III. 247). A képző legrégebb magyar alakja *-di* volt [vö. *Mogdi* OklSz. mag a., *παταδι*, *fofudi* 1109-, 1055-ből = Fadd; *μελεκεδης* 1109-ből, *Melegd* OklSz.; *Arpadius* MNy. VI. 152, 153; *Lazdi* Vár. reg. 160; *Ütvendi* I. JERNEY, később *Ütvend*, I. OklSz. ötven a. stb.; *Bandi* JERNEY 1138, később *Bánd*; esetleg ide való adat, hogy a pozsonymegyei *Páld* községet tótul *Páldy* olv. *Páldinak* mondják LIPSZKY, Rep.]. A *-di*-ből illeszkedéssel *-du*, ajakgömbölyítéssel *-dü* lett, vö. Vár. reg. 198: *Tiuandu*, uo. 152: *Tyuanu*; uo. 209: *Lazdu*, uo. 287: *Lazd*, uo. *Mogdu* > *Mogd* stb., *Fild* CSÁNKI V. 352. A tövégi magánhangzó becses a továbbképzett *Paldus* alak is, a mely a Vár. reg.-ban van (236: „Iudice *Paldus*“). Az *-i* > *-ü* ~ *-u* tövégi vocális a tövégi rövid magánhangzók sorsában osztozván, a szó végéről lekopott.

3. *-s*, régi magy. *-*sü* ~ *-*su*, még régibb *-si*. Ez a kicsinyítő képző van a *bolondos*, *feketés*, *kékes*, *sötétes* stb. köznevek-

ben (l. BUDENZ, Ugal. 237, 255, 257, TMNy. 552, 569, SZINNYEI, NyH⁴. 84), számtalan hely- és személynévben, vö. *Aranyos, Almás, Magyorós*. Keresztnevekben is mind a mai, (vö. *Julis*: Juliánna, *Bódis*: Boldizsár, *Maris, Máris*: Mária stb.), mind pedig a régi nyelvben (példákat l. lejjebb az *-is, -us* tárgyalásánál). Ebből az *-s*-ből szabályosan lett *-cs*, vö. *kövecs, ünecs, baglyacs, Iloncs*: Ilona, *Dancs* régibb *Doncs*: Domokosból stb. Ennek az eredeti magy. képzőnek legrégebb magy. alakja a nyelvtörténetben *-si*. Erre két példám van. Az egyik Vár. reg. 69. §-ában olvasható s így hangzik: „de villa *Felcopusi*“, olv. *Félkopusi*; ezen a helyen KARÁCSONYI szerint (l. a Vár. reg. kiadását K. és BOROVSKYÓTÓL) a mai Kolozs megyében fekvő *Kis-kapus* értendő (vö. CSÁNKI, V. 365, 712). A másik adat az 1055-iki tihanyi oklevélben található; a hely ez: „ad portum *ecli* usque *fidemsi*“. Ez adatban *ecli* ma *Ekel* volna (vö. hogy a mai komárommegyei *Ekel* 1229-ben *Ekly*, később *Ekl*, még később *Ekel* l. CSÁNKI III. 498), de ezen a néven a tihanyi oklevél helye ma nincs meg. A *fidemsi* mai nyelven *Födemes* volna. E mellett szól: a) Fejér megyében a Csepelszigeten volt egykor *Födemes* is (l. CSÁNKI III. 327, ez lesz a tihanyi oklevél *fidemsi*-je); b) a tihanyi oklevél *fidemsi* helyét a későbbi adatok *Fideü, Fédé, Fédehnek* is nevezik (értsd *Fedő s* vö. ERDÉLYI L., A tih. apát. krit. okl. 35, Nyk. XXXIV, 396; ilyen hn.-re vö. Vár. reg. 95: de villa *Fede*). Hogy *Fedemes* ~ *Fedő* hn.-ekben mit jelenthet a tulajdonnévül szolgáló *fedemes, fedő* köznévi, arra vö. SIMONYI, Nyr. XXXIX, 434. — E két adatban a mai *-s* képzőnek legrégebb magy. alakja, *-si* van megőrizve.* Egyébiránt a mai *Dömsöd* név, a mely egy régi **Dimsüdből* (l. CSÁNKI III. 325) fejlődött (*Demeterből* vagy *Demjénből* *-si* + *d* képzőkkel; vö. *Dömös* hn. Esztergom m.), szintén az *-s* eredetibb *-si* alakja mellett szól. Természetes dolog, hogy ha a *-si*-ből a tövégi vocalis lekopásával *-s* fejlődött, akkor a *-di*: *-d, -ki*: *-k* kicsinyítő képzők *-dü* ~ *-du, -kü* ~ *-ku* változatai alapján fell kell tennünk, hogy volt *-sü* ~ *-su* alakváltozat is. Erre azonban példát egyelőre nem tudok közölni.

4. *-a*, később illeszkedve *-a* ~ *-e*. A magyarban a rokonsági nevek, mint *apa, anya, atya, bátya* (l. SZINNYEI, NyH⁴. 89, TMNy. 542, 559), *?ara, ?napa* az *-a* deminutív képzővel vannak ellátva.

* Lehetséges, hogy *Álmosnak* Cons. Porph.-ban előforduló Σαλμούτζης olv. *Szalmucsi-sz* neve szintén *-si* ~ *-csi* képzős alak, tehát idevaló, l. EtSz.

Ez az *-a* van az ilyen becéző keresztnevekben: *Ila* (= Ilona CzF.), *Tera* (= Terézia Nyr. XLIII. 93), *Zsiga* (1591-ben *Siga* OklSz.), stb. (l. lejjebb). Ez az *-a* a ragozásban megnyúlik. A képző eredeti magyar képző s fgr. *-j* vagy **i*-re megy vissza (finnugor megfelelőiről l. BUDENZ, Ugal. 244). A magy. képző tulajdonkép tövégi vocális + *j* (∅ : *i*) s a mai magy. *-a* hangtanilag úgy fejlődött, mint a tör. *budaj*, *boydaiból*, **būzai*-ből magy. *buzsa*, szláv *Dunajból* magy. *Duna* vö. MNy. VIII. 404. A történeti kor kezdetén ez a képző még *-aj* lehetett (vö. *Apaj* hn.-et EtSz. és PAIS, MNy. X. márcz. füz.), de már csak egyes elszigetelt esetekben. A képző rendkívül eleven képző, mert sok példában maradt ránk. Hogy a történeti kor elején e képző csak *-a*, a mely magas- és mélyhangú szóhoz egyformán járul, annak következő bizonyítékait tudom:

1. Magashangú személy- és keresztnevekben *-a* a képző, pl. *Fehéra* (nő neve Vár. reg. 255 : *Fehera*, lat. acc. *Feheram*; uo. 86 : *Feier* férfinév, olv. *Fejér*), *Szépa* (női név, vö. Vár. reg. 209, 349 : *Scepa*, lat. acc. *Scepam*), *Űsa* (férfinév, vö. Vár. reg. 288 *Vsa*; szerintem magy. *ös* = *ös* = *üs*-ből, vö. *Űs* irva *Vs* Vár. reg. gyakori szn.), *Pentē(ü)ka* (*Pentēk* ~ *péntek* szóból, gyakori női név, irva *Pentuca*, *Pentheka* stb. l. OklSz. *péntek* alatt, Vár. reg. *Penteca*; *Pentēk* ~ *Péntēk* férfinév is van l. Vár. reg.); ilyenek még: *Űrsa*: *Űrs* ~ *Örs*, *üchügya*: *ühügy*; mélyhangúak közül: *Bibura*: *Bibor*, *Hozuga*: *Hazug* stb. Ezek tehát nem tövégi hangzók. — Latin eredetű keresztnevekből: *Bena* (férfinév, *Benedek*ből, l. Vár. reg., OklSz., itt hibásan értelmezve), *Fila* (első adat 1116 – 1131-iki okl.-ból: „Ego *fila*“ férfinév, l. FEJÉRFATAKY, Oklev. II. István korából 19, más adatok Vár. reg.; *Fülöp* ~ *Philippus*ból), *Peta* (férfinév *Petrus* becéző *Pét* alakjából, adatokat l. Vár. reg., Kovács, Ind. stb). Más idevaló adatok: *Anda*, *Anta*, *Gyura*, *Pista*, *Seba*, *Sima*, *Szela*, *Szamera*, *Tiba*, *Vida* stb. A magashangú alakokban az *-a* később illeszkedéssel *-e*. Ilyen példák: *Füle* (férfinév, *Filaból* s ez *Fülöp*, l. KARÁCSONYI, MNy. I. 274), *Györgye* ~ *Gyürgye* (férfinév OklSz., hn. *Gyürgye* ma Tápó-Györgye Vár. reg. 189), *Györe* (helynevekben keresztnevből: *Györgyből*, vö. *Gyüre* Csánki I. 477, 515, *Györefalva* Csánki II, 610) *Pete* (férfinév *Péter*ből, majd hn., Csánki I. 483, III. 93. V, 394, 725 és OklSz., Kovács, Ind., a mai kolozsmegyei *Pete* régen *Petetelke* és *Pétertelke* is; l. Csánki V. 396). Idetartoznak még: *Sebe*, *Bene*, *Döme* stb. (ez utóbbi kettő esetleg egyszerűen rövidült alak).

2. Az *-a* képző *-k*-val, *-s*-sel s ebből fejlődött *-cs*-vel van

a következő összetett képzőkben: *-ka* ~ *-ke*, *-cska* ~ *-cske*, *-csa* ~ *-cse*. Az a nevezetes már most, hogy az itt felsorolt képzők magashangú alakjai SYLVESTER Újtestamentumában mindég nyílt *é*-vel vannak, a mi arra mutat, hogy itt *-á* az eredeti, *-é* az illeszkedett, fejlődött alak, vö. Sylv. ÚT. II, 133 „Köszönnek teneked az te választott *úczédnek* fiai“ (uo. I, 143, 144 : „az ű *úcczít*“) | II, 109 szíp *germekceze* volna, I. 33 *germekcezetet*, I, 28 *germekczet* | uo. I, 102 őt *verebeczkét*, uo. II. 138 *kóueczkét*, az *kóueczkēñ*, uo. I, 128 *kóteleczkekből*. Megerősíti ezt DÉVAI is, kinél ilyet olvasunk: *íghétskerűl*, I. MELICH OrthVng. 19.

Ez okok alapján az a meggyőződésem, hogy a történeti kor elején *-a* (< *aj*-ből) a kicsinyítő képző, s ebből való illeszkedéssel keletkezett az *-e*.

5. *-ó*, *-ő*, régibb magyar *-ou*, *-ëü*, még régibb *-*ach(h)*, *-ech(h)*. A legrégibb időktől a mai napig keresztneveinkben sűrűn használt beczéző képző az *-ó*, *-ő*. Ime néhány példa, a melyeket a mai székely nyelvjárásokból KRIZA közölt a „Vadrózsák“-ban: *Antó* (: Antal), *Benő* (: Benjamin), *Gerő*, *Gergő* (: Gergely), *Jákó* (: Jakab), *Janó* (: János), *Kató* (: Katalin) stb. Ilyen alakok a régi nyelvben már a XIII. sz. eleje óta kimutathatók. A mai *Jákó*, *Jákó-telke*, régi *Jákó-földe* *Jákó-háza*, *Jákófalva* (I. CSÁNKI I. 517, II. 493, 615, III, 65, 235, V. 362, OklSz.), *Jákó* helynevek régibb magyar *Jákou* (irva *Jacou*, *Jakou*, *Jakow* stb., I. Vár. reg., OklSz.) személy-, illetőleg keresztnévből valók s ez a *Jakab* keresztnév kicsinyítése. Ha e tényt bizonyítanunk kellene, hivatkozhatnánk arra, hogy van olyan *Jákó-földe*, a melyet *Jákusföldének*, s olyan *Jákusfalva*, a melyet *Jakabfalvának* is neveznek az oklevelek (lásd CSÁNKI, III. 65). A mai *Pető*, *Petőfalva*, *Petőháza* (I. CSÁNKI I. 105, III. 94, 624) helynevek *Pető*, régibb magyar *Petëü* (irva *Petev*, *Petev* stb., I. Kovács, Ind., OklSz.) személy-, illetőleg keresztnévből valók s ez a *Péter* keresztnévnek ma is használatos (I. CzF.) beczéző alakja. Több példát a régi nyelvből nem idézek, hanem inkább azt kérdem, mi az *-ó*, *-ő* képző eredete? Hogy a képző szláv eredetű nem lehet, annak egy hangtani bizonyítékát már fentebb említettem. A szláv *-o*, palatalisált hangok után *-e* (I. MARETIC, Rad. LXXXII. 131; más képzővel *-oko*, *-zko*, I. BELIC, Arch. XXIII, 143, 162, MLADENOV, RevSlav. IV. 115) eredetileg gyermekek, állatok fiókái jelölésére szolgáló kedveskedő képző s tulajdonkép a semleges nem jele. Ez az *-o* rövid hang. Ha már most a magyarba egy

szóvégi *-o*-val bíró szláv szó addig került át, a míg nyelvünkben szóvégi *-ó*, *-ő* nem volt, akkor az *-o* kivétel nélkül *-a*-vá lett, vö. *čudo* > *csuda*, *sěno* > *zéna* stb. Ha pedig azóta került, a mióta a magyarban van szóvégi *-ó*, *-ő* (a XIV. sz. közepe óta, régiebb *-ou*, *ëü*-ből), akkor a szláv *-o*-ból is *-ó* lett. Ez utóbbi esetre példa a XVI. sz. óta kimutatható *paracskó* („canis sagax, spürhund“, első adat 1523-ból, utolsó a XVII. sz.-ből, alakv. *pracskó*, l. OklSz., NySz.). A szónak ez a története: A frc. *braque* átment a németbe *bracke* alakban (l. GRIMM, DWb. *bracke*), itt az osztrák-bajorban (*brack*, lásd SCHMELLER, I², 346) zöngétlen mediával hangzik, a melyet az idegen fül *prakknak* hall. Ebből az alakból lett a cseh-tótban *prak* (l. JUNGSMANN, ma elavult), kicsinyítve **praček*, **pračko*, s innen a magyar szó. Hasonló eset a kártyázók előtt jól ismert *filkó* is, a mely végelemzésben a *Fülöp* névre megy vissza. Minthogy láttuk, hogy a *Pető*, *Jákó*-féle kicsinyítések nyelvünkben a legrégibb időktől fogva kimutathatók, s hogy a képzőnek ekkor *-ou*, *-ëü* az alakja, teljes képtelenség, hogy a szláv *-o* mása volna. A tulajdonnevekben levő magy. *-ó*, *-ő*, régiebb magy. *-ou*, *-ëü*-ről már most könnyű kimutatni, hogy azonos az *apó*, *ángyó*, *anyó*, *ormó*, *fiú* < *fió* (l. TMNY. 560, SZINNYEI, NYH.⁴ 33; nem helyesen KARJALAINEN, Ego 28) köznevekben levő *-ó*, *-ő*-vel. Eszavak közül csupán a *fió* > *fiú* a régi képzés, a többi szóban a kicsinyített alak újabb képzés. Kétségtelen dolog már most, hogy a *fiú* < *fió*-beli *-ou*-gyanaz a képző, a mely a *pufók*, *hasók*, *nagylábú*, *kétágú* < *kétágou*, *félhitű* stb.-féle köznevekben van. Ez az *-ú* < *-ó* < *-ou*, *-ü* < *-ő* < *-ëü* képző pedig, mint azt BUDENZ rég megállapította (l. Ugal. 249, 251, 274, 275), eredeti magyar képző s azonos az igenevek *-ó*, *-ő*-jével ezekben: *szántó*, *szedő*. BUDENZ, illetőleg SZINNYEI (l. NYH.⁴ 77) e képzőt a finn-ugor **p* ~ **β* képzőből eredetnek tartják, én ellenben e képzőben a finn-ugor **k* ~ **γ*-t látom. Még pedig azért, mert úgy látom, hogy a mint a magy. *szántó*, *szedő* legrégibb magy. alakja *szántach* (vö. 1109. évi Veszpr. gör. okl. *σαπταχ*), *szedech* (vö. *scedech* s erről l. NYK. XXXIV, 132. s köv. lap), azonképen a magy. *fiú* < *fió* egykor a magyarban **fejach* hangalakú volt (vö. MELICH: A magyar tárgyias iger. 50 és OklSz. Bertalan a. 1386-ból: de Barthalomfyahastul). A keresztnevek közül ez az eredetibb alak van a Vár. reg. 37. §-ában levő „Judice Bedech“ adatában, a mely később *Bedeü* (l. OklSz.) > *Bedő*. Különbösen is az eredeti magy. alakokban a szóvégi mai *-ó*, *-ú* ~ *-ő*, *-ü* a X—

XI. században még nagyrészből magánhangzó $+ch$ végű volt. Ilyenek voltak a mai tör. eredetű $ó$, $-ú \sim -ő$ $-ű$ végű magy. szavak is. Azok a $-ch \sim -h$ végű szláv és német szavak, a melyek a XI., XII. században kerültek nyelvünkbe, ma szintén magánhangzón végződnek (vö. *Pásztó, Radó, Imre, Hedre, Oldró \sim Odró*, l. erről lejjebb). Ilyen $-ch \sim -h$ végű volt valaha a mai $-ó$, $-ú \sim -ő$, $-ű$ képző is, a mely szerintem a finn-ugor $-*k \sim -*\gamma$ -nek felel meg. A képző összetett alakjait lásd alább.

6. $-i$. Az $-i$ becézgető képző keresztnevekben ma igen eleven, élénk képző. Majd minden keresztnevből alkothatunk vele becézgető alakot; lásd például *Danyi* OklSz. más példák KRIZA, Vad rózsák 386 lapjáról: *Ábi*: Ábel, *Ábri*: Ábrahám, *Anti*: Antal, *Báji*, *Bóji*: Bálint, *Béni*: Benjamin, *Domí*: Domokos stb., stb. Kimutattam, hogyan keletkezett ez az $-i$ s mikép terjedt el és terjed ma is a közneveknél tapasztalható $-i$ -vel való játszi szóképzés hatása alatt. Ez a történeti fejlődésbe való beállítás kétségtelenné tette, hogy képzőnk német eredetű nem lehet. Hogy eredeti magyar, azt is főntebb érintetem. Itt csak azt kell megemlítenem, hogy a „valamihez tartozást jelentő“ magy. $-i$ -hez, pl. *királyi*, *városi* stb., ennek az $-i$ -nek semmi köze sincs. Az ilyen helynevekben, mint *Bácsi* (puszta Zala m., CsÁNKI III. 30), *Dömötöri* (falu Vas m., CsÁNKI II. 744), *Jánosi* (több falu neve, l. CsÁNKI I. 137, 416, 476), *Páli \sim Pályi* (több falu neve, l. CsÁNKI II. 514, III. 91 stb), *Petri \sim Péteri* (több falu neve, l. CsÁNKI I. 178, 215, 240, 483, 523, 620, III, 94) stb.-ben levő i -ről kimutatható, hogy régibb $-i$ -ből $\sim -é$ -ből s ez még régebbi $-ë$ -ből való (l. TMNy. 580, SZINNYEI, NyH.⁴ 90). A helynevekben levő $-i$ ugyanaz, a mit a köznevekben levő nom. possessivum-képző $-i$; vö. a baranyamegyei *Páli* LIPSZKY szerint *Pálé* is | a zalamegyei *Bácsi* 1141 — 1161-ben *Bácsé(ë)*, írva *Bache*, l. MKönyvszemle, Új foly. I. 15 | a mai magy. *asszonyi* a SzékelyudvC. 366-ik lapján: *asszonye* vö. „aldoth legy te *asszonye*alatok kezen“ stb. E nom. possessivum-képző $-i$ -ről pedig kétségtelen, hogy egyeredetű a birtokképző $-é$ vel, vö. *Istené*, *királyé* stb.; talán idevaló régi adat KNAUZ, Mon. Strig. I, 421, 552: „Buc filius *Balasey*“ (vö. a mai *Balossaj* hn.-et Vas m., CsÁNKI, II, 735). Szerintem az $-i \sim -é$ képző egy a lativusi $-é$ -vel (máskép BUDENZ, UgAl. 267, SZINNYEI, NyH.⁴ 90).

(Folytatjuk.)

MELICH JÁNOS.